

Quod bonum, felix, faustum, fortunatumq; sit?

DE

ACTUARIO,

Consensu atq; induktu Magnifici in ce-
leberrimâ prope Albim Universitate Jctorum
Ordinis

DISSERTATIONEM

SUB-PRÆSIDIO

VIRI NOBILISSIMI, AMPLISSIMI, EXCELLENTISSIMI
Atq; CONSULTISSIMI

DN. GODOFREDI STRAUSSII,

J. U. Doctoris atq; Antecessoris famigeratissimi, Curiae
Electoralis, Scabinatus & Facultatis Juridicae Assessoris
gravissimi, nec non Sereniss. Princ. Viduae Anhaltinae

Consiliarii Splendidi,

*DNI. Patroni atq; Promotoris sui omni observantiae cultu
prosequendi ac de venerandi*

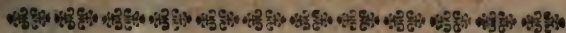
Ad diem 16. Augusti

IN ACROATERIO JCTORUM

publico Examine subicit

JOHANNES CHRISTOPHOR: Hänßel/

Dresd. Misn.

WITTEBERGÆ,

Literis JOHANNIS WILCKII.

ANNO M DC LXXVI.

THE HISTORY OF THE

PROGRESS OF THE ARTS AND MANUFACTURES IN GREAT BRITAIN, FROM THE EARLIEST TO THE PRESENT TIME.

BY JAMES HARRISON, ESQ. OF THE MIDDLE TEMPLE, ESQ.

IN TWO VOLUMES.

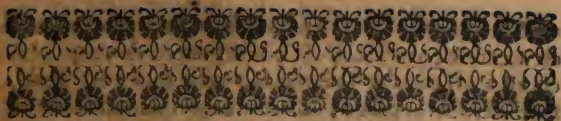
LONDON: Printed by J. BARNARD, at the Crown and Anchor, in St. Pauls Church-Yard, 1741.

THE SECOND EDITION, CORRECTED AND ENLARGED.

IN TWO VOLUMES.

LONDON: Printed by J. BARNARD, at the Crown and Anchor, in St. Pauls Church-Yard, 1741.

THE SECOND EDITION, CORRECTED AND ENLARGED.

*In Nomine Domini nostri JESU
CHRISTI.*

§ I.

INter cætera themata, quæ me-
ditanti ad Dissertationem Juridicam, ut
fieri assulet, observabantur, ACTUARIUS
placuit. Materia quidem satis trita, utilis
tamen, & ut mea fert opinio, valdè neces-
saria, officioq; meo, quo in præsentî per
DEI gratiam defungor, admodum conveniens. Curiosus
enim ex eâ nonnulla, quæ aliquando in Foro utilia sunt ac
maximè proficua, erui posse persuasum mihi omninò est.
arg. pro æm. Instit. L. 1. ff. de susv. Tut. & L. 25. ff. de Liberal. Leg.
Præstantissimum, siquidem illorum est studium, qui exco-
lendis se eis, quæ communi vitæ utilia sunt, dedunt, digni
maximè eo visi, quod ad hominum utilitatem omnes suas
curas intendunt. Nam & pius eorum in Bonum publicum
amor laudibus celebratur non immerito: *arg. pr. Nov. 54
Leonis.* Quamquam minimè inficias eam, maximâ omni-
nò partem in abstrusioribus ac sublimioribus Juris ma-
terius mei Jurisprudentiam, adeò, ut ne ullus quidem ad
summa sese in Juris Doctrina pervenisse censeatur, qui e-
asdem neglexerit. Placuit tamen, & adhuc perplacet mi-
hi hujus argumenti utilitas. Sufficiat itaq; pro ingenii mei
modulo qualem qualem compilaſſe Dissertationem. TE,

verò, sacrosancta Trias, unde totius mundi processerunt
elementa & eorum dispositio in orbem terrarum produ-
cta est, *usi loquitur Justinianus proæm. de concept. digest.*
supplici veneror prece, divinà tuā gratia adesce mihi ne
dedigneris: sic enim, si initium tibi fiat decens & amabile
Nov. 6. pr. Nov. 109 pr. feliciter à me cætera perfectum iri cer-
to certius confido.

§. II. Evolvens autem maximum *proæm. de nov.*
Cod. fac. ad Sen. Vrb. Const. vastumq; illud ac desperatum, o-
pus *proæm. Instit.* quod nemo neq; sperare, neq; optare
ausus est §. 1. *de Concept. Dig.* imò, cujus perfectionem ante
Justiniani imperium humano ingenio possibile esse nul-
lus existimavit *proæm. de Confirm. Digest. ad magn. Sen.*
per sæpe deprehendi Jctos sollicitius investigasse in no-
minum notationes *L. 1. §. 1. ff. de Just. & Jur. L. 1. ff. de Furt.*
L. 2. §. 2. ff. de Reb. cred. pr. Instit. Quib. mod. re contrab. oblig.
§. 2. Instit. de Tutel. §. 5. Instit. quib. mod. jus patr. pot. solv. L. 3. ff.
de damn. inf. §. 2. Instit. de oblig. quæ ex del. nasc. & passim.
Tractaturus itaq; de Actuário, in vocis hujus originem in-
quirere duxi necessarium.

§. III. Debet autem ACTUARIUS natales
suos tñ ago, unde ACTA & abhinc ACTUARIUS.
Et dicuntur ACTA, quæ Autoritate judiciali in loco
judicii publico ab Actuário jurato ritè ac legitimè ad in-
dubitatam rei memoriam conscribuntur. Nam & olim
erant scripta & commentarii publici, in quos ea, quæ vel
in Consistoriis Principum vel auditoriis Præsidum &
Magistratuum gerebantur, conjiciebantur. *Habm. ad*
Vvesenb. tit. de Adopt. Ille verò, qui istiusmodi Acta exci-
pit, vocatur ACTUARIUS, pro quo & Acturius dicitur. Ger-
manis. *Berichts-Secretarien/Proto-Notarien/Ambts*
Nota

Notarien/ Berichtß-Stadt-Schreiber / Berichtßhafter.

§. IV. Quodnam Actuarius officium olim fuerit ex Historia Romana hauriendum est, in quam me intromittere in præsens pagellarum angustia non permittit, *Conf. Dn. Brunnem. in Cod. tit. de erogat. milit. annon. nu. 17. & n. 25, 26, 27.*

§. V. Neq; tamen unò omninò nomine salutantur Actuarii. Dicuntur enim Secretarii, Proto-Notarii, Notarii, Scribæ Thurst. S. N. Ber. Ordn. tit. 2. von den Berichtß Secretarien/ &c. quamvis facile concesserim eorundem conditionem ac dignitatem admodum esse disparem, adeò, ut in majoribus Judiciis Licentiatos, imò Gradu Doctoris ornatos Actuarius munus subire cernerere liceat.

§. VI. Hæc de definitione nominali dixisse sufficiat. Progredimur ad realem, ut scilicet nobis constare queat, quodnam illud sit, de quo quæritur. *L. 13. § 3. ff. de reb. dubiis.* Et licet omnis in jure definitio periculosa dicatur *per L. 202. ff. de Reg. jur. & bene ponderanda L. 1. ff. de dol. mal.* Arridet tamen hæc in præsentiarum ACTUARIÏ definitio s. descriptio, *quod sit persona publica à Magistratu sub juramenti religione ad id ordinata, ut quæ in judicio proponuntur & aguntur fideliter ac legitimè consignet, consignataq; periculosè baudquæquam divulget.*

§. VII. Habent autem Actuarios constituendi potestatem omnes ii, quibus concessa est Jurisdictio N. Ber. Ordn. cit. tit. 2. §. also versehen/in verb. die von uns mit Berichten belinhen.

§. VIII. Ad Actuarius munus promoveri possunt quorum industria, vitæ integritas, fides ac legum peritia cognita & perfecta est satis *N. Ber. Ordn. cit. loc. in verb.* einen tüchtigen und geschickten Notarium, der den Proceß und andere vorkommende Gerichts-Sachen legaliter dirigiren könne/*N. Erl. cit. von Justicien-Sachen n. 32. in verb.* geschickte und fleißige *Actuarii* & *Nov. Dec. Elect. 38* der legaliter und dem Proceß gemess verfähret/*CARPZ. in Proc. tit. 2. art. 4 n. 46.* & quidem sub iuramenti, *N. Ber. Ordn. d. l. in verb.* absonderlich darzu verheyden *N. Erl. cit. l. n. 32. ibi:* verheydet werden/*BERLICH. Concl. 8. n. 18.* quæ tamen iuramentorum formulæ non sunt uniusmodi, sed pro iudiciorum varietate variare solent. *Churf. Appell. Ordn. cit.* was der zur Appellation Bericht verordnete Secretarius/*Tit.* was der Unter Schreiber angelehen sol *Oberhoffger. Ordn. zu Leipzig Tit. End. des Gerichts-Schreibers und seines unter Schreibers Ingl. Hoffgericht Ordn. zu Wittenberg. Tit. End. des Schreibers. lc. Peinl. Gerichts-Ordn. Carol. V. Tit. Schreibers End. Item Kirchen-Ordn. Tit. von beyden Consistoriis zu Leipzig und Wittenberg n. 4.* des Notarien und Substituten oder Copisten End. *Præmissis verò Nobilium Actuarii*, des Gerichts Verwalther presentibus subditis, ut iuramentum deponant, ratio, quam *CARPZ. Lib. 2. Resp. 14 n. 16. & P. 3. Decis. Elect. decis. 102. n. 34.* nec non *BERLICH. Concl. 8 n. 7* allegant, maximè efflagitare videtur *conf. N. Ber. Ordn. cit. l. 2. ibi:* im Beiseyn der Unterthanen.

§. IX. Ex hisce facile colligere est, non quemvis Actis judicialibus scribendis custodiendisve adhiberi possit. *Proceß Ordn. cit. l. in verb.* und nicht gestatten/dass
einer

einer oder der ander von ihren Dienern/so dazzu nicht bestellet noch geschworen. *Excluduntur itaq; (1.) Im puberes*, utpote qui iudicio carere censentur *L. 12. §. 2. de Judic. §. 1. Instit. quib. non est perm. fac. test.* adeoq; iuramentum, quò Actuarius aliàs iudicio obstringendus venit; haud præstare, imò ne testis quidem esse potest *L. Testim. 3. §. 5. de Test.* cùm Actuario alioquin iurato æquè credatur ac duobus Testibus. *FINCKELTH. Obs. Pract. 127. n. 3. & 10.* quippe quorum scripta tantam habent vim, ut fidem faciant plenam *ROSBACH in Proc. jud. tit. 8. n. 4. Dn. Nicol. in Proc. c. 47. nu. 6. ibi (3. Acta Judicii. Berlich. Concl. 8. n. 25. Gail lib. 1. Obs. 134. n. 13. Carpz. Decis. Elect. p. 3. Decis. 201. n. 22.* Accedit præterea, quod impuberibus omnibus officiis publicis interdicitur per *L. 2. §. 1. de Reg. jur. Conf. Joh. à Sande ad b. l.*

§. X. Removentur porro Furiosi. Destituuntur enim iudicio *L. 7. §. 9. ff. quib. ex caus. imposit. sent. §. 8. Instit. de inutil. stipul.* imò planè voluntate *L. 40. de Reg. jur. & pro quiescentibus, ablentibus ac dormientibus habentur L. 2. §. furiosus 3. ff. de jure Codicill. L. 5. de Reg. jur. L. 4. ff. de divorc. & repud.*

§. XI. Sic nec admittuntur Fœminæ per *L. 2. ff. de Reg. jur.* Pudor enim mulieribus, quo minus officia publica gerere queant, adversatur admodum earum potius est proprium, curare domum & accipere atq; tueri conceptum *L. 14. §. 1. p. de Edil. Edict.* Fragile insuper est ac multis expositum captionibus fœminarum consilium *L. 2. §. verb. ff. ad Sc. Vellej. Joh. à Sande ad cit. l. 2. ff. de Reg. jur.*

§. XII. Non adhibentur prætercà Infames. Aufferit enim infamia bonam existimationem & inde dependentia Jura *L. 5. ff. de extraord. cognit. L. 3. de remilit. Dn. STRUV. Exercit. 7. ff. ib. §. 2. deo, ut per infamiam ab honestorum*

etiam segregatis porta honoris minimè pateat. *L. 2. C. de Dign.* Non enim Actuarius minus honestè & inculpatè debet esse vitæ, quàm Judicii Assesores *Magn. Dn. Ziegl. in Not. ad Proc. Judic. tit. 2. §.* also versehen ad verb. einen tüchtigen.

§. XIII. Arcendi quoque sunt ab Actuariis munere Imperiti legum ac processus ignari *N. Ber. Ordn. tit. 2. in verb. und nicht gestatten / des ohne Unterscheid & porro, auch derer Sachen keinen Verstand haben. Requiritur enim in Actuario Legum peritia, ut scilicet ea, quæ pro qualitate ac conditione processus sese offerunt dirigere queat* *CARPZ. p. 3. Decis. Elect. 201. num. 20. Andr. Rauchb. tit. 8. n. 9. cit. supr. 21 Erl. tit. von Justicien Sachen n. 32. ibi. der den Proceß dirigiren / das jenige / was die Nothdurfft erfordert / richtig abfassen. Nec enim ipsos ipsorum imperitia excusat. Nam imperitia artis, quam quis proficitur, culpæ annumeranda est* *L. 132. ff. de Reg. Jur. L. 9. §. 5. Locati L. 8. ff. ad Leg. Aquil. Gail. lib. 1. obs. Practic. 54. n. 8. Joh. à Sande in Tract. ad Reg. Jur. ad L. 29. p. m. 147. sic & veniæ locum eorum negligentia haudquaquam meretur, sed graviter punienda est. N. gericht Ordn. cit. tit. in verb. die Verbrechen und Hinlassigen mit besondern Ernst zu eyfern nicht unterlassen werden. N. Erl. tit. von Justicien Sachen num. 32. In niedrigen / & n. 16. §. würde man aber. Tenetur enim Actuarius non solum negligens sed & dolose agens parti læsæ ad interesse arg. L. 29. C. de Test. L. 14 §. 3. C. de SS. Eccles. Berlich. Concl. 8. n. 3. seqq. Gail. obs. Practic. Lib. 1. obs. 1: 4 n. 14. Dn. Brunnem. in Cod. tit. de erog. milit. annon. num. 29. Magn. Dn. Ziegl. in Not. ad Nov. Ord. Judic. c. 1.*

§. XIV. Et ut summam dixerim, Actuarius munere fungi nequeunt omnes ii, qui testes esse legibus prohi-

prohibentur, ut infideles, cœci, muti, surdi &c L 23. C. de Hæres. & Manich. L. 12. C. de Apostat. Dn. N 1 c. in Proc. c. 59. n. 8. seqq.

§. XV. In quodam Actuarius munus consistat §. 8. præc. mentio facta est, scil. ut sub juramenti religione Judicio ac Judici se devinctos reddant sese acta fideliter conscripturos, librisq; judicialibus ea, quæ ratione processus ac negotii cujusdam sese offerunt, & prout stylus judicii exigere videbitur dextrè inserturos atque directuros legaliter. Conf. Rosb. in Proc. tit. 8. n. 3. Berlich. Concl. §. n. 27. Carpz. in Proc. tit. 2. art. 4. n. 42. Neque amplius necesse omnino est, ut Judicii Actuarius sit Notarius Imperialis, per ea, quæ habentur in Dec. Elect. 38. n. Erl. tit. von Justitien Sachen n. 31. utut contrariam tueantur sententiam Carpz. P. 3. Decis. Elect. Dec. 101. n. 16. seqq. & in Proc. c. 1. n. 52. Berlich Cnucl. §. n. 16. Præprimis verò Actuarii necesse habent ut acta judicialia figant, ordinent, foliisque numerum addant n. Erl. tit. von Justitien Sachen n. 16. §. wird man aber aus denen Actis / so jedesmahl neben den Berichten wohl geheftet und richtig foliiret & n. 53. §. Obzwar ibid. die Acta jedesmahl originaliter versiegelt und richtig foliiret & in §. nach dem; ibi. uff Volumina & folia Actorum gerichteten Schein. Imo & hoc in tetris Electoratus Saxonie obtinet, ut judicii Notarii, & in summo Appellationis judicio Scribæ ex Copistis Cancellariæ Aulicæ desumpti Appel. Ordn. tit. von den Schreibern / so zu den Berichten geordnet. N. Erl. tit. von Justitien Sachen n. 31. & sub juramento obligati sit Appel.

B

Ordn.

Ordn. tit. was die Schreiber angeloben sollen positiones, quas Advocati in calamum dictitant, in judicii loco non in privatis ædibus excipiant *Conf. Edict. Elect. de dato den 23. Junii 1663. ubi Serenissimus serio jubet.* Daß die Beampten / die von Adel / Rådhe in Städten / auch andere so mit den Gerichten beliehen keinen Advocaten hinführo mehr die Acta aus den Aemptern und Gerichten in die privat Häuser abfolgen lassen sollen N. Erl. tit. v. n. Justitiensachen n. 31. 32. nisi adversa Advocat. laborent valetudine *cis. Edict. Elect. in verb.* Es were denn daß einer oder der ander Unpäßlichkeit halber nicht aufgehen könnte prout à Generoso Appellationum Præside quandoque dispensatum fuisse meminit *Magn. Dn. Werner Theodor. Martini Sereniss. Elect. Saxon. Consil. Patronus meus maxime colendus in d'ffert. 10. Colleg. Crim. Publ. de Pers. jud. Crim. Accessor. c. 1. n. 57. neq; præterea Actuarius publicare Acta, neq; copiam eorundem partibus dare licebit, nisi utrobiq; Judicis accesserit voluntas ac consensus Rosbach. in Proc. tit. 8. n. 6. Berlich. cit. Concl. 8. n. 33. 34. Carpz. Decis. Elect. P. 3. Decis. 103 n. 33.*

§. XVI. Occupatus sit quoq; Actuarius circa conficiendas Citationes, quæ omnium constituendarum actionum & judicii suscipiendi principium perhibentur *S. ult. Instit. de pen. tem. litig. Carpz. Proc. tit. 7. art. 1. n. 5. qui enim processus insecutus, si fundamento destituatur, subsistere poterit, quin potius in fumum abeat ac annuletur Carpz. Dec. Elect. Saxon. 209. n. 23. imò ad essentiam processus, spectant, Gail l. 1. obs. 48 HAHN. ad Wesenb. tit. de in jus voc. n. 13. Dn. STRUV. Exerc. 5 ff. 16 10. & Exercit. 9. 16. 68. Magn. Dn. ZIEGL. in Not. ad Nov. Ord. Judic. tit. 4. ad verb. Das erste fundamentalstück. & ad instantiam partis impetrari debent alijs non teneant Carpz. c. 1. n. 28. 29. Dn. Nic. in Proc. c. 3. n. 34. & c. 2.*

n. 22 Judex enim non nisi imploratus officium suum impetitur
L. 2. §. hoc autem ff. de damn. inf. limitationes vid. apud Dn. Nicol.
c. l. n. 25.

§. XVII. Prius autem Judicii Notarius, quàm citatio-
 nem componat, simul atq; libellus offertur, ab eo, qui alterius no-
 mine eum exhibet, legitimationem exigere debet *M. Erl. tit. von*
Justizien Sachen n. 17. Es sol jedergelt / siq; id factum fuerit post
 14. dies à tempore insinuati libelli citatorium conficiat partibusq;
 sumptibus Actoris ut insinuetur curet *M. Erl. tit. von Justizien*
Sachen n. 16. §. als beschleu.

§. XIX. Omnis verò Citatio tum nomen Judicis citantis arg.
L. 8. de jud. Gail. lib. 1. obs. Pract. obs. 4. n. 6 Dn. Nicol. in Proc.
c. 3. n. 8 ubi simul rationes addit, tum utriusq; litigatoris Ros-
 bach *tit. 22. v. 11. Dn. Nicol. cit. l. n. 15.* tum & causam continere
 debet, ut citato scil. constet, num Judex sit competens aut su-
 spectus, ut sciat quoque cum quonam sibi sit agendum & ad quam
 causam in judicio respondere necesse habeat. *M. Ger. Ordn. tit. 4.*
in verb. und daß Citatus &c. jedesmahl paratq; enim accedere debet
 citatus *M. G. D. c. l. verb. selne Nothdurfft jubedenden.* & citato-
 rium potissimum hunc in finem emanat, ut pars citata instruat
 super eo, super quo convenitur *arg. L. 2. ff. de Edend.* Si verò quid
 horum intermissum fuerit, suo citatio frustratur effectu, nec
 convalidari potest utut citatus sui copiam faciat, quin citatori-
 um ut illegitimè factum impugnare Valeat *M. Ger. Ordn. c. 1.*
nicht erst hernach. imò nec respondere quidem, si ipse de causa, ob
 quam in jus vocatus fuerit, certior per citationem factus non fue-
 rit, nisi causa sit leviuscula & à Judice facta citato denunciatio
 præcesserit Perez. *in Prel. ad Cod. tit. de in jus voc. n. 8. seqq.* tene-
 tur *arg. L. 2. §. 3. ibi. nam & Divus Pius &c. de Judic. Dn. Nic. in*
Proc. c. 16. n. 7. Hinc jure novissimo ex *Recess. Imperii de anno 1654.*
 §. diesen nechst nun *vers.* als auch besagten libellum &c. libelli copia
 una cum citatorio transmittenda necessariò est *Dn. Nicol. c. 3. n.*
28. utut olim in Judicis arbitrio positum fuerit siq; tenorem li-
 belli siq; copiam transmittere *CARPZ. in Proc. tit. 7. art. 2. n. 27.*
 Designandus insuper in Citatione est locus, & quidem idoneus.

Nimirum ut citatus, num locus iste subfit jurisdictioni citantis, num suspectus, honestus, aut tutus sit, cognoscere queat. Quapropter citatus ad locum haud tutum in eo comparere non cogitur nec per se, nec per alium VANT. in *Tr. de nullis. intie. ex def. Jurisd. ordin. n. 156. Vid. omnino Dn. Nicol. in Proc. c. l. n. 30. 31 seqq. ibidemq; cit. Autores.* Tum quoq; Citationi inferenda est dies. Eapropter Actuarios dierum temporumq; diversitatem nosse oportet, perspecta quoq; habeant Vendemiarum mensiumq; tempora L. 2. C. de *Feriis*. Citatus enim ad diem feriatum comparere non tenetur L. 2. §. 1. ff. Si quis in jus voc. non iverit tot. tit. ff. de *Feriis & dilat. & sententia contra* absentem pronunciata nullius est momenti L. 1. §. 1. de *Feriis*. Pratoris enim factum Juri derogare non oportet, nisi partes sponte comparere velint L. si feriat. 6. ibid. ex volunt. partium ff. de *Feris* Gail. lib. 1. Obs. Pract. Obs. 53. n. 16. Perez, in *Pract. in Cod. tit. de Feriis* n. 4. Id quod tamen aliter obtinet in feriis solennibus & repentinis, quibus à privatis haudquaquam renunciari potest. L. 1. in fin. C. de *feriis* Gail. cit. loc. Quin imò citatio die feriato facta ac insinuata, ut vi ejus citatus ad diem non feriatum comparere debeat, effectum haud consequitur per L. fin. §. 1. C. de *feriis* Dn. Brunniem. ad cit. L. fin. C. Dn. Nicol. in *Proc. c. 4. n. 10.* Si ergo citatio ad diem non feriatum haud valet, multo minus ad diem feriatum formaliter scil. & expressè notatum valebit L. 1. ff. de *Feriis*. Secus tamen res sese habet, si certus mensis dies, in quem forsitan feria incidere queant, citatio nisi insertus fuerit, citatus omnino comparere obligabitur die, proxime sequenti ac juridicè Gail. obs. Pract. lib. 1. Obs. 53. n. 2. Zoës. ad tit. ff. de *Feriis* n. 5. Pariter quoque citatio ita concepta, ut citatus sui copiam faciat intra Festum vel usque ad Festum Michaelis nullo laborare vitio censenda est. PEREZ. *Pract. ad Cod. tit. de Feriis* n. 9. Quod autem de citationis actu, quod scil. ille die feriato, nisi res urgeat & citationis causa alimenta, carceratos, pupillos, viduas miserabilesque personas concernat L. 1. §. 2. ff. de *Feriis & dilat.* Gail. cit. l. 1. expediri queat, hactenus & diximus, id quoque in testium examinatione obtinere statuimus, nisi

nisi aliud ipsorum testium ac producentis svadeat detrimen-
tum aut periculum *UNGEPAUER ad Decret. de feriis. n. 12.*
Attendendum insuper est in citationis conceptione tempus,
idque legitimum ac justum *N. Ger. Ordn. tit. 4. §. tit. 10.*
§. In Fall verb. die vollkommene Sächsl. Frist als 6. Wochen
und 3. Tage N. Erl. tit. von Justicien Sachen §. wenn nehm-
lich zum andern ibid. Ihme vollständige Sächsl. Frist Conf.
Edict. Elect. de dato Vett 12. Aug. 1670. Si enim nimis brevis
terminus constitutus fuerit reus an cedere, an verò contem-
dere velit, secum deliberare nequit *L. 1. ff. de Edend. adeoque*
Citatio ut temeraria rejicienda ipsoque jure nulla est GAIL.
lib. 1. Obs. 53. n. 19. Zanger. P. 2. de Except. c. 6. n. 11. quoniam
neque unicus dies deficere debet de termino Saxónico CARPZ.
Proc. tit. 7. art. 2 n. 51. & si deficiat, reus contumax non nisi
in expensas condemnari potest N. Ger. Ordn. tit. 10. §. In
Fall verb. In die Expens vertheilt werden. Carpz. P. 1. Def.
For. Const. 2. Def. 23. Berlich P. 1 Concl. n. 15. Et hoc spatium
sex septimanarum dierumque trium currere incipit à tempo-
re executæ ac insinuatæ Citationis *N. Ger. Ordn. d. 1. ibi.*
und er von Zeit solcher insinuation an etc. N. Erl. tit. von Ju-
sticien Sachen n. 2. verb. Ihme vollständige Sächsl. Frist
à tempore insinuationis anzunehmen Dn. Nicol. in Proc. c. 16.
n. 2. Gail. cit. loc. n. 3. Zanger in Comment. ad tit. Instit. de
Except. & Replicat. p. m. 118. quod tempus tamen ita compu-
tandum, ut non ab eo ipso momento, quo citationis insi-
nuatio facta est, terminus Saxonicus currere incipiat, sed in-
sequenti saltem die *CARPZ. cit. loc. Def. 23.* In Judiciis verò
Provincialibus Electoratus Saxoniz citatio terminum sex
aut quinque septimanarum continens pro sufficiente habe-
tur *Hoffger Ordn. zu Leipsig tit. von Citationem. und Hoff-*
ger. Ordn. zu Wittenberg tit. Form der Ladung und Citation
Ita & quandoque, præmissis cum sitis ille, ob quem legiti-
um tempus citatio exigit, deficit spatium duarum vel tri-
um septimanarum sufficit, ut in citatione ad publicationem

sententia Magnif. Ziegl. in Not. ad Proc. Jud. tit. 4. ad verba
 einen rechten *legalem terminum*. Et sicuti una Citatio ad to-
 tam causam minimè sufficiens est M. Ger. Ordn. d. l. verb. je-
 des mahl ita quoque per unam saltem citationem, in quibus-
 dam scil. casibus, plures citari non possunt, id quod in li-
 tis consortibus evenit, ubi in unius persona omnes citari ne-
 queunt M. Ger. Ordn. d. l. verb. jeden absunderlich/ Ant. Fa-
 ber in Cod. lib. 2. tit. 2. Defin. 8. Dn. Nicol. in Proc. c. 3. n. 17.
 nisi collegium vel civitas citari debeat: vel si consortes litis
 ac heredes procuratorem communem constituerint BER-
 LICH. P. cit. l. n. 48.

§. XIX. Paucis saltem attingere lubet litigantes ab-
 solutè ac simpliciter juberi haud posse, ut personaliter &
 non per Procuratorem compareant ANT. FAB. d. l. def. 4. §.
 11. exceptis tamen quibusdam casibus CARPZ. in Def. For. P. 1.
 Const. 1. def. 11. n. 3. 4. Berlich. P. 1. Concl. 7. n. 38. Dn. Fibig.
 in Proc. membr. 3. §. 5. Sicuti nec citari poterunt præcise, ut
 processum prosequuntur intermisso planè concordia tenta-
 mine, quin potius alternativè sub initium litis fiat citatio
 entweder zur Güthe oder in ansehung derselben zum Wechsl-
 verfahren M. Erl. tit. von Justitiensachen n. 11. Nicol. d. l. n. 48.
 tradit. Neq; necesse omninò est, ut Actori quoque citatio
 juxta omnia hæcenus recensita requisita accuratè concepta,
 unà cum causæ insertion: transmittatur, sed sufficit schedula
 memorialis germanicè Ein Tagzettel/Deutschzettel ut scil. ipsi
 de termino determinato constare queat CARPZ. in Proc. tit. 7.
 art. 1. n. 30. 31.

§. XX. Pagellæ excrescerent nimis, si omnes eos, qui
 citari possunt vel non, ut & illos, qui personam standi in lo-
 co judicii habent, recensere vellemus. Id saltem monere lu-
 bet, probè dispiciendum esse num persona citanda sub sit Ju-
 risdictioni Citantis, num causa, quæ ventilanda ac in judi-
 cium deducenda est, forum sortiatur speciale ne scil. post-
 modum multis jamjam factis expensis quæstio de competen-

tia fortū moveatur, iudiciumque retro reddatur nullū. Præterea circa conficiendam citationem & hoc observari meretur, ut mulieres utpote quæ in nostro foro quoad causas contradictorias civiles per se personam standi non habent, licet majorennæ sint, resque suas optimè administrare queant, per Curatores comparere jubeantur N. Ger. Ordn. tit. 8. Witben und Jungfrauen sollen ohne Unterscheid *Constit. Elect. 15. P. 2.* Porro si Civitas vel universitas quædam citanda veniat, per Syndicos, per quos compareant, mentio fiat. Subditi verò sub alio Magistratu degentes non nisi per Juris subsidium in iudicium vocari possunt GAIL. lib. 1. obs. 56. Zanger. de Except. P. 2, c. 1. n. 162 seqq.

§. XXI. Datur autem Citatio ita legitimè concepta nuncio jurato Thurst. S. Hoffner. Ordn. Wittenb. tit. von geschwornen Frohnbothen und N. Ger. Ordn. tit. 4. ibi. dem Berichten verpflichteten Bothen Ordin. Appell. rathr. von Ausbringung der Ladung § Item Es sollen ibi: durch einen geschwornen Bothen. L. Divus ff. de Custod. reor. Dn. Carpz. in Prot. tit. 7. art. 1. n. 52. ut ad citatum eandem perferat, deq; insinuationis actu iudicem certiorare queat, quæ omnia iudicii Notarius diligenter cum omnibus circumstantiis sc. quo mense anno, die ac cui insinuata fuerit, quid citatus dixerit &c. ad Acta annotet. N. Ger. Ordn. c. 4. 4. ibi mit Fleiß registriren lassen & tit. 10. §. im Fall ibi: jedoch/ daß man allezeit gewiß sey/ daß die Citation ihm gebührllich insinuïret. Hinc pronunciatum memini à Facultate Juridica Lips. Anno 73. Mens. Aug. daß Weel nach anderweit vorhergehender gebührender und von Zeit der insinuation, weewegen denn gewisse Nachrichten zu denen Acten zubringen/eine Sächsl. Frist in sich haltender Ladung zuerscheinen. Etenim si de facta insinuatione in Actis non constet, nec citatio, nec sententia, nec denique totus processus in contumaciam factus valebit N. Ger. Ordn. c. 6 in v. rb. ex capite nullitatis GAIL. lib. 1. obs. 54. n. 7. MARANT. in Specul. tit. de Citat. §. sequitur vers. sed num quid.

1
quid. Dn. Nicol. in Proc. cap. 5. n. 5. & c. 32 n. 5. Hahn. ad
Wesemb. tit. de in jus voc. n. 13. quum facta non præsumantur
nisi probentur L. quacunq; 5. interdum ff. de publ. in rem
action. Id verò commodè fieri solet, uti jam dictum, per
nuncium iudicio obstrictum, cui propter iuramentum, quo
iudicio devinctus est, de insinuationis actu Dn. Nicol. c. 47.
n. 8. haud æquè de alis ANTON. FABER in Cod. lib. 4. tit. 13.
def. 26. Berlich. P. 1. Concl. 10. n. 32. seqq. Carpz. in Def. For.
P. 1. C. 2. def. 25. n. 8. & 9. & Proc. tit. 7. art. 1. n. 68. creditur
Conf. Gail. lib. 1. Obs. 54. n. 4. Zæf. ad tit. ff. de in jus voc. n. 12.
Dn. Struv. Exercit. 5. ff. th. 11. Quomodo verò citationis
executio si ejusmodi nuncius juratus haberi non potest, vel
absens est, expedienda sit vid. Dn. Nicol. c. 4. n. 5. 6.

§. XXII. Terminus sicuti advenerit, adhuc Judex ejus-
que Assessores cum Actuarius SIGISM. SCACCIA de sent. & re
jud. gl. 10. n. 41. Marant. P. 6. de Ord. Jud. Act. 10. n. 13. 14. ut
quæcunque Conf. Carpz. in Proc. tit. 16. art. 1. n. 63. 64. à liti-
gantibus in utramq; proferuntur partem, studiosè annotet
atq; excipiat. N. Ber. Ordn. tit. 2. §. also versuchen ibi. durch
ihn jedesmahl / & quidem propria manu Berlich. P. 1. concl. 3.
n. 44. 48. nec enim Judex ipse, nisi sint actus voluntariæ ju-
risdictionis per Nov. Dec. 39. vel alius Notarius Imperialis
ejus vices sustinere poterit. Et præprimis omnis cura eo
feratur, ut causæ partium pacatè ac sine strepitu dubioq; præ-
cessus eventu agantur, tractentur, componantur, nihilq; in-
termittendum planè est, quod ad amicabilem faciat compo-
sitionem N. Ber. Ordn. tit. 1. §. besonders aber/
N. Erl. tit. von Justitiën Sachen n. 15. und
sol in den Hoff- und Untergerichten zwischen
denen Partheien gehalten / die Güte jedes-
mahl vor den Proceß mit Fleiß versucht / von
den Richter Mittel zur güthl. composition
ex officio vorgeschlagen werden / & s. hätte
aber

aber zum achten ibi. Wenn nun beyde s. und
weil zum eilften & s. ingl. da zum vierzehenden
Carpz. in Def. For. P. 1. C. 1. def. 10. Hinc & Advocati quovis
modo in quacunqve tandem litis ac processus parte ami-
cabiles transactiones promovere debent N. Ger. Ordn. tit. 3.
ibi.

**Billiche Vergleichung vielmehr beför-
dern Gburfl. S. Torgauisch Aufschreiben**

de Anno 1583. tit. von Advocaten Conf. ult. rursus Dn. Nic. in Proc.
c. 6. n. 9. p. m. 55. Qui amicalis compositionis actus, utur
multò laudandus, adeò tamen necessarius minimè est, ut eo
intermisso processus insegurus sit omninò frustraneus.
Carpz. in Proc. tit. 10. art. 1. n. 2. Magn. Ziegl. in Not. ad Ord.
Jud. tit. 1. ad verb. in guten zuvergleichen. Sicuti nec Judex,
si certi casus excipiantur, C A R P Z. in Def. For.
c. 1. def. 11. n. 3. 4. partes ad litigandum proclives, quarum in-
genia sunt nimis heteroclitica; ad concordiam adigere potest,
sed potius processum admittere debet. C A R P Z. in Proc. d. l.

n. 37. N. Erl. tit. von Justicien Sachen n. 15. in
verb. sol darzu niemand gezwungen werden
N. Ger. Ordn. tit. 1 s; besond. rs aber in fin. ie-
doch mit der Discretion, daß gleichwol auf al-
len Fall / und die gütliche Mittel nicht ver-
fangen wolten/niemand rechtlich hülfflos ge-
lassen werde.

Dn. Brunnem. Comment. in Cod. tit. de
sentent. & interloc. omn. jud. ad Leg. ex stipul. 7. quum pax sit
bonum pervasibile non impulsibile Jac. Menoch. lib. 2. ar-
bitr. Jud. q. 1. lib. 2. art. 2. cas. 442. n. 8.

§. XXIII. Præcedente §. 17. dictum fuit Actuarium
ejus, qui alterius nomine libellum exhibet, legitimationem

exigere teneri. Sed cum eo ipso omne legitimandi negotium nondum absolvi videatur ne dicam, hoc in praxi parum observari, quin potius haud raro eveniat, ut multum utrinque à litigantibus de legitimatione disceptetur evenit saepe, ut cautio rati, quæ semper realiter & judicialiter reteneatur, ne utique verò in scriptis sub obligatione bonorum promitti, eademque per Notarium Judicii ad acta registrari, ut vulgo loquuntur, debeat. BERLICH. *P. I. Concl. 14. in. 68. 69. Dn. Nicol. c. 7. n. 49.* ubi simul modum eandem consignandi depingit & *c. 31. n. 7. Carpz. in Proc. tit. 5. art. 6. n. 1.* Porro si Procurator apud Acta in judicii loco viva voce constituendus est, Actuarius consignet, necesse est, ne in litis progressu quaestio hæc dere moveatur *Magn. Dn. Ziegl. in Not. ad Ord. Jud. tit. 7. §. da auch ad verb. oder sonst gerichtlich.* Præterea si Gvaranda, quam Actor non nudis verbis, sed & realiter ac Actu corporali Actuarius promittere debet. præstanda, Actis ilico inferenda est *M. Ger. Ordn. tit. 12. ibi. alabald zu den Actis* bezeichnet werde. *Consl. Elect. 4. P. 1. formam gvarandæ præstitæ annotandæ vide apud Dn. Nicol. in Proc. c. 36. n. 32. seqq. & c. 31. n. 7. Dn. Fibig in Proc. membr. 3. §. 12.* Pariter quoque ad Acta conscribere debet Actuarius cautionem den *Verstand* quæ ab Actore pro expensis & reconventionem præstatur *Conslit. Elect. 5. P. 1. M. Ger. Ordn. tit. 13. Nic. c. 36. n. 6.* Denique si Syndicus, Curator &c. apud acta constituentur, id ipsum, uti omnia alia, probe annotanda sunt. Tandem si mandata, Curatoria Tutoria aliaque documenta ac instrumenta sive originaliter sive in vidimata copia exhibeantur, summo studio ab Actuarius Actis affigenda ac aservanda sunt, alias enim, si ista manca ac imperfecta sint, litigantibus ad interesse Notarius judicii utique tenebitur *L. Sancimus C. de Judic. Gail. l. b. 1. Obs. 134. n. 12. seqq. Corf. quod, quæ supra §. 13. dicta sunt.* Et si generale instrumentum productum fuerit, copia per Notarium collata ac sua subscriptione & attestatione munita penes Acta remanere debet, quæ produ-

cens postmodum aliis in casibus uti queat. *GAIL. cit. l. n. 24.*
 Ad Acta pariter à Notario Iudicii diligenter jura partium,
 quando proponuntur, conscribi debent, quod coram Iudice
 vel Actuário ejus oretenus, exceptos casus *Dn. Nic. c. 3. n. 70.*
 recenset, fieri debet *Const. Elect. P. 1. C. 1.* **Von Munde**
in die Feder verfahren & C. 9. von Mundein
die Feder verfaßt. Appell. Ordn. tit. von rech. tl.
Einbringen. Ubi primum Actor ad libellum antea ex-
 hibitum sese refert, eumq; Verbotenus repetitum velle dicit
cit. Nic. c. 8. n. 1. Reus verò sua quoq; jura viva voce recitare
 obstrictus est *per cit. Const. Elect. 1. Carpz. in Def. For. P. 1. C. 1.*
def. 1. n. 8. & c. 3. def. 11. & sic porro quoad ceteras positiones
 procedendum omninò est.

§. XXIV. Res postquam ad probationem venerit,
 quemadmodum probaturus ipsi Iudici vel actuário *Dn. Nic.*
c. 14. n. 1. articulos probatorios intra terminum Saxonicum
Const. Elect. 16. P. 1. & N. S. D. cit. tit. 20. unà cum denominatio-
 ne testium *N. Ger. Ordn. cit. tit. 20. Berlich. p. 1. Concl. 37.*
n. 38. seqq. Carpz. in Def. For. p. 1. Constit. 16. def. 4. 5,
 & directorio (hoc etenim intra terminum oblato post eun-
 dem mutare non licet *CARPZ. lib. 3. Resp. tit. 9. resp. 86. n. 6.*)
 offerre *Dn. Struv. Exercit. 28. ff. tb. 44.* siq; probatio per do-
 cumenta simul fiat eadem quoq; exhibere *cit. Proc. Ordn.*
d. l. in verb. auch der briefflüchen Urkunden/damit er beweisen
 wil & quantum in se est, Iudicem interpellare debeat, ut ter-
 minum ad producendum præfigat *Const. Elect. 16. P. 1.*
Mit fleißigen Unhalten beyhm Richter &c. &
Proc. Ord. tit. 20. pr. & §. nach dem aber ibi. sol
auch der producent schuldig seyn hierumb bey
ihnen fleißig zu sollicitiren. Ita, si hoc factum fue-
 rit, Actuarius circa confessionem citatorii observet, ut non

solummodo testes, denominati ad iudicii locum *L. 3. §. 3. ff. de Test. sumptibus producentis L. 11. C. de Test. L. 3. §. 4. ff. Eod. GAIL. lib. i. obs. Pract. 99. & obs. 100. n. 9.* citentur, (de testibus alterius Jurisdictioni subiacentibus ac planè peregrinis *vid. M. Ger. Ordn. tit. 23. Dn. Nicol. in Proc. c. 57. n. 13.* nec non de personis egregiis, *Idem c. l. n. 14.*) sed & pars produ-
 cens, ut testes producat; eosdemq; jurare videat. *Idem c. l. n. 10.* Citetur præterea & illa pars; contra quam testes
 producuntur, eiq; cum articulis probatorialibus à produ-
 cente exhibitis nomina testium *Proc. Ordn. tit. 20. zu sampt
 der Zeugen Namen addo & Directorium Rosb. in Proc. tit. 54. n. 15.* copialiter transmittantur, eà quidem fini, ut in ter-
 rogatoriis quæ velit, conficere possit *Rosb. c. l. n. 14.* Cau-
 sas ob quas producta pars omnino citanda sit latè exponit
 sæpe, imo sæpissimè citatus *Dn. Nicol. in Proc. c. 57. n. 10. Dn.
 Struv. Exercit. 28 ff. 1b. 45. Gail lib. 1. obs. 102. n. 1. 2.* ubi dicit,
 testium depositionem nullius esse momenti, si pars producta
 citata non fuerit *Anton. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 15. def. 13. Petr.
 Termin. in Proc. c. 212. n. 11.* De iis, qui testimonium interve-
 niente juramento perhibere recusant, & hoc observari mere-
 tur, quod etiam inviti cogi possint, quò facilius eòq; citius
 negotia explicentur *per L. cureni 22. ff. de Test. Carpz. in Proc.
 tit. 13. art. 4. n. 95.* & quidem in terris nostris sub pœnâ decem
 aureorum *Churff. S. M. Ger. Ordn. tit. 22.* quæ toties ite-
 ratur quoties quis juramenti præstationem recusat, imò &
 arctiorem ac graviorem pœnam testibus invitis jura minan-
 tur *M. Ger. Ordn. c. l. ibi.* et auch wol durch andere Pön.
Carpz. p. 1. Def. For. Const. 16. def. 47. n. 8. etiam si quis jurasset,
 se non velle testimonium deponere aut alicui secreta revela-
 re *Magn. Ziegl. in Not. ad Proc. Jud. c. 4. 22. ad verba auffer.*
 Itaq; *Gail. lib. 1. Obs. 66. n. 4.* quia tale juramentum tanquam
 temerarium, illicitum & contra bonos mōres præstitum non
 est obligatorium. *N i c. in Proc. c. 57. n. 12. ibiq; cit. Dd.*

§. XXV. Examen testium quando instituendum est, juramentum ab iis in presentia utriusque partis præstati N. Ger. Ordn. tit. 20. §. Wenn es nun *ibi*. in Gegenwart der Partheyen/ examen vero litigantibus plane remotis fieri debet ANT. Fab. in Cod. lib. 4. tit. 15. def. 52. n. 2. Testes autem omnes ac singuli, si ipsis ab Actuarius juramentum prælectum Dn. Nic. c. 44. n. 24. & c. 61. n. 1. ac de perjurio, quod scil. falsidicus sit obnoxius DEO, quem contemnunt, Iudici, quem decipit, & parti. quam lædit probè admoniti fuerint, in iudicii loco, videlicet mares erectis prioribus duobus digitis & pollice, fœminæ verò dextra manu imposita mamilla sinistrae ROSB. in Proc. tit. 57. n. 12. semper in propria persona BERLICH. Concl. 34. n. 7. Zanger. Tract. de Except. P. 2. c. 8. n. 116. jurare tenentur, & quidem ante examen institutum L. 9. C. de Test. Ungepauef. ad Decret. tit. de Test. & Attestat. n. 36. Gail. l. 6. 1. obs. Præf. 101. n. 9. id quod ita factum esse Notarius Actis inferere debet Dn. Nicol. in Proc. c. 58. n. 11. Juramentò ita præstito examinatur, id quod plerumque per Actuarium fieri assolet CARPZ. lib. 3. Resp. tit. 9. Resp. 37. n. 2 seqq. partibus remotis testes sigillatim UNGEPAUER c. 1. n. 38 Petr. Termin. in Prot. c. 26. n. 1. 2. ad quemlibet articulum ac interrogatorium quodlibet examinat, ab eoque ipsissima testium dicta, ipsissima verba, ipsissima phrasis ac periodus diligenter annotanda sunt, secundum ea, quæ Dn. Nicol. c. 61. n. 1. seqq. tradit, ubi simul plures observationes circa examinationis actum recenset Examine finito dimittuntur testes, præviâ tamen admonitione de silentio servando, neque opus est subscriptionem dictorum à testibus fieri debere Poñ. etiam citantur par. 6. ad publicationem Attestationum, ubi sufficit, si litigantes dicant, se attestationes pro publicatis habere velle, neque requiritur, ut ab Actuarius verbò tenus recitentur & legantur, prouti id-

ipsum praxi quotidianâ, satis comprobatum est. Attestatio-
 nibus itaque publicatis ab Actuârio copiâ earundem intra
 duos conficiuntur menses *Const. Elect. 18. ibi.* sondersich und
 zum l ngsten innerhalb 2. Monath, Siqve partes easdem redi-
 mere negligant, terminus octo vel quatuordecim dierum
 vel etiam integri mensis præfigi debet *N. B. D. tit. 29. §.*
Weil aber. qvo elapso terminus disputationibus præstitutus,
 qui est sex septimanarum *N. Proc. Ord. d. 1. in verb.* von 6.
 Wochen zu 6. Wochen cum qvâ coincidit, *Consist. Elect. 18. N.*
Erl. tit. von Justitien Sachen n. 22. 23. currere incipit. Cæte-
 ra, qvæ de attestationum disputatione afferri possent, in præ-
 senti accumulare supersedeo. Breviter & illud addam, qvod
 maximè proficuum sit, si Judex ipse de causa cognoscere no-
 lit, ut citentur partes ad videndum acta legitimè introlati
 ac obfignari, per ea, qvæ habet *Dn. Nicol. c. 66. n. 12.* ac ad
 Collegium Juridicum transmitti *CARPZ. in Proc. tit. 16. art. 1.*
n. 21. seqq. Accedit tandem sententiæ publicatio circa quam
 Actuarius observare tenetur, qvod habetur *in Ord. Proc. tit.*
35. in verb. beschlen unsern ic. Registretur enim ab Actua-
 rio sententiæ publicatæ tempus, ipsa hora, imò horæ mo-
 mentum si commodè fieri poterit, qvum fatale interponen-
 di remedii suspensivi vel devolutivi currat de momento in
 momentum *Conf. Magnif. Ziegl. in Not. d. 1. ad verb.* zu
 welcher Stunde. Ut plurimum autem sententia per Judicis
 Notarium recitari ac pronunciari solet. *L. 2. C. de Sentent.*
ex peric. recit Dn. Struv. Exercit. 44. ff. 1b. §. pr. Ani-

mus erat nonnulla, qvæ Actuarius circa
 Leuterationem & Appellationem inter-
 positam aliosqve actus judiciales obler-

vare

vare necesse habet, addere, sed pagellæ
deficiunt, destituorqve tempore: Itaqve
finio.

Gloria in Excelsis DEO!

ELECTORI Pax!

Orbi Christiano Salus!

Ad

Clarissimum atq; Doctissimum
DN. RESPONDENTEM
Amicum suum æstimatorisimum.

Est verum: curâ vigili magnôqve labore
Gloria parva venit!

Absqve morâ nomen Tibi, DOCTI, *Fautor* amande,
Non sine laude parâs.

Macte tuâ virtute, feret Te semper ubiqve
Fama per ora Virum.

Nascetur Tibi laus, *Autor Doctissime*, digna,
Et decus inde simul!

gratulat.

J. G. Röder.

Inco-

Incogniti non est amor, haud quoque,
VIR DOCTE, technæ, quæ latitant,
valent,

*Rectè Virum sic Te probasti,
Tollimus hoc specimem celebre!*

Paucis hisce sincerum affectum cum voto
omnigenæ prosperitatis Clarissimo Do-
mino *AUTORI* Fautori suo impensè co-
lendo, testari voluit

Joh. Georg: Knoche.

